

BUDAPESTI
CORVINUS
EGYETEM

facro ante rembloo pota sem exuat ipe emouit r...
generatiomē: vniuersalia civitatis se ligidimano oc dno al...
pter hūgarici q' volumini' in eide' declarauer' q' vniuersi...
finituam portus uocellratu' nūm debet dnoial. Et sic v...

CORVINUS

A nyugdíjrendszer közgazdasági vonatkozásai

2014. november 24.

dr. Lukács Marianna

marianna.lukacs@uni-corvinus.hu

lukacs@patikapenztar.hu

az előadás letölthető: www.patikapenztar.hu/maganszemelyeknek/ Budapesti Corvinus Egyetem

Content on this page requires a newer version of Adobe Flash Player.

Patika Egészségpénztár

Egyenleglekérdezés

Online ügyintézés

Szolgáltató kereső

Kedvezmények

GYIK

Keresés

Magánszemélyeknek

Szolgáltatóknak

Munk

Magánszemélyeknek

Dokumentumok

Patikapénztár tájékoztatás (2014. 01)
„egyenlegközlő a 2013. évről” tévesen m
nyomtatványán

Akciós patikakártya!

Híreink

Patikapénztár: megtalálta az igazit!

Csatlakozzon most! Márciusig még jobban megéri Patikára váltani! Te és családja egészségügyi kiadásait, vagy ha vállalkozást vezet, biz gondoskodjon munkavállalói egészségéről. A Patika Egészségpénztár mintegy 125 ezer kártyabirtokost számlál. Váltás Patikapénztárba március végéig extra kedvezményekkel léphet. Ne maradjon le!

Patikakártyás adóösszehívás 2014

Szolgáltatások

Számoljon velünk! Miért érdemes?

Hogyan lehetek pénztártag?

Ingyenes szűrés

Prevenációs Patikák

Ajánlott szolgáltatók

Fórum

Generáció

Add a szíved

Budapesti Corvinus Egyetem

Konferenciák

napok

nényét!

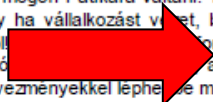
Kapcsolat

Sajtószoba

a forgalmát?

emafia.hu e-mail címen
telefonon

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

Pénzügy Tanszék

A nyugdíjrendszer közgazdasági vonatkozásai, 2014. november 24
dr. Lukács Marianna

Az előadáson választ keresünk arra, hogy...

- Milyen körülmények között, melyik ország nyújtott először nyugdíjat?
- Mi az oka annak, hogy a vállalatok mellett az állam is ad nyugdíjat állampolgárainak?
- A nyugdíjrendszerben az egyénnek és az államnak milyen céljai vannak és azok egymással összeegyeztethetőek-e?
- Milyen nyugdíjrendszerek vannak? Ezek
 - legfontosabb jellemzői,
 - a minél magasabb járadék (nyugdíj) feltételei,
 - az adott nyugdíjrendszer működési zavarai és kockázatai.

A nyugdíjrendszer története

Előzmények

Előzmény:

- Európa: Angliában az 1600-as években a tengerentúli hajózás hívta életre biztosításokat (hajó, rakomány), melyhez idővel a elhunyt tengerészek hátramaradt családjai támogatására is létrehoztak alapot (önsegélyező egyesület)
- 1654, Blaise Pascal (Franciaország) nevéhez fűződik a első kockázat-elbírálási útmutató

A nyugdíjrendszer kialakulása

- Elsőként a vállalati nyugdíjalapok jelentek meg
 - a munkavállalók nyugdíját a mérlegben a vállalat jövőbeni kötelezettségeként feltüntetve (vállalati PAYG)
 - majd a tőkepiac kialakulását követően megjelentek az ingatlanba fektető tőkefedezeti elven működő nyugdíjalapok (DB)
- Jellemzően a XX. század első harmadában megjelent a kitüntetett foglalkozási csoportokra vonatkozó kötelező nyugdíjbiztosítás (PAYG)
 - Németország: 1883
 - Svédország: 1914
 - Ausztria: 1921
 - Magyarország: 1929
 - USA: 1935
 - Anglia: 1946

A nyugdíjrendszerbe történő állami beavatkozás okai

- A munkaerő-piac befolyásolása:
 - Egyes foglalkoztatói csoportok részére időskori járadék biztosítása
 - A munkaerő-kínálat mérséklése a világgazdasági válságot követő években
- A fejlett demokráciával rendelkező állam beavatkozása a társadalmi igazságosság érdekében: a nyugdíjrendszer minél hatékonyabban biztosítsa a mindenkori kormány elképzeléseinek megfelelő szolidaritást a járulékfizetők és a járadékban részesülők között

a fenti okok következtében jelentek az állami PAYG alapú nyugdíjpillérek és terjedtek el a XX. században

Az állami beavatkozás típusai a gazdasági hatékonyságnövelés céljából

	A beavatkozás típusa	Példa	Célja
1.	Szabályozás	Egy adott szakma minimál-feltételeinek meghatározása Minőségi elérhetőség	Az információs asszimetria kiküszöbölése
2.	Finanszírozási eszközök	Ártámogatás (pl. mezőgazdaság)	Mesterséges kereslet
3.	Köztermelés	Oktatás, egészségügy	Mesterséges kínálat
4.	Jövedelmi transzfer	Utalványok (étkezési, cafeteria)	Mesterséges kereslet

Barr, 134. oldal

A nyugdíj definíciója

Az egyén célja: a jövőbeni fogyasztás biztosítása

A jövőbeni fogyasztás jelenbeli biztosításának eszközei	Példa	Az eszközök korlátai
Tartalékolás	Ingatlan és értéktárgyak vásárlása	Nincs
Raktározás	Élelmiszer és tartós fogyasztási cikkek felhalmozása	•Szavatosság •Szolgáltatásokat (pl. időskori ápolás) nem lehet raktározni
Ígéret (család)	Idős szülő támogatása	Kétoldali altruizmus
Ígéret (állam)	Nyugdíj	Az állami (jellemzően PAYG) nyugdíjrendszer fenntarthatósága
Pénz, értékpapír	•Saját megtakarítás •Tőkefedezeti nyugdíjrendszerben való részvétel	A tőkefedezeti pillér korlátai (vagyonnövekedés, infláció)

Az állam célja: újraelosztás

- A fogyasztás kisimítása (újraelosztás a munkában töltött és a nyugdíjban töltött élekciklusok között)
- Redisztribúciós feladatok ellátása az alábbi csoportok között:
 - Fiatal – idős
 - Felső – alsó jövedelmi csoportok
 - Férfi – nő
- A társadalmi igazságosság (szolidaritás) biztosítása

Az öregségi nyugdíj definíciója

- Az egyén életútja során a fogyasztás kisimítása oly módon, hogy a munkában töltött évek jövedelméből a nem munkában töltött évek időtartamára a társadalmilag hatékony reálszintű fogyasztás biztosított legyen
- A redisztribúció (akár állami, akár tőkefedezeti rendszerrel) a nyugdíj biztosításának eszköze
- NEM tárgya az öregségi nyugdíjnak a nem járulékfizetők időskori megélhetésnek biztosítása, a szociális segélyezés

A nyugdíjrendszerek csoportosítása

A tőkefedezeti és a felosztó-kirovó nyugdíjrendszer jellemzői

A nyugdíjrendszerek típusai

- A JÁRADÉK/ KIFIZETÉS (nyugdíj) finanszírozásának MÓDJA szerint:
 - Tőkefedezeti rendszerek
 - Kifizetéssel / szolgáltatással meghatározott (DB)
 - Befizetéssel meghatározott (DC)
 - Pay as you go rendszer (PAYG)

- A rendszerbe való befizetésre vonatkozó KÉNYSZER JELLEGE szerint:
 - Kötelező rendszer
 - Önkéntes rendszer

Ez két olyan ismerv, ami által egy kétdimenziós táblázatba csoportosítva minden intézményesített nyugdíjrendszer leírható

A nyugdíjrendszerek típusai a járadékok finanszírozásának módja szerint

1. **Tőkefedezeti** nyugdíj: az egyén / csoport saját befizetései és hozamai finanszírozzák a járadékot (nyugdíjat)
2. **Felosztó-kirovó** (pay as you go - PAYG) nyugdíj: a járadékok kifizetése a befizetett járulékokból egyidejűleg, tőkefelhalmozás nélkül történik

1. A tőkefedezeti nyugdíjrendszer bemutatása

Típusok, jellemzők, problémák

1. A tőkefedezeti nyugdíj típusai a járadékok finanszírozásának technikája szerint

1.1 a **befizetéssel** meghatározott
(defined contribution, DC) nyugdíj

1.2 a **kifizetéssel** (defined benefit DB)
meghatározott nyugdíj

1.1 Tőkefedezeti nyugdíj: a befizetéssel (defined contribution DC) meghatározott rendszer

- A DC nyugdíjalap azt ígéri tagjainak, hogy az általuk befizetett tőkéről egyéni számlát vezet és befizetett tőke legnagyobb hozamot elérő befektetésére koncentrálna
- A befektetés kockázatát azonban az egyén és nem az intézmény viseli
- A DC alap tevékenységének fókuszában a befektetési tevékenység áll, ezért működése leginkább a befektetési alapra hasonlít

1.2 Tőkefedezeti nyugdíj: a kifizetéssel (defined benefit DB) meghatározott rendszer

- A nyugdíjalap arra tesz ígéretet, hogy a munkavállaló részére a nyugdíjba vonulást követően a munkabér előre meghatározott százalékának megfelelő járadékot nyújt élete végéig
- Ezek a nyugdíjalapok háromoldalú jogviszonyt – DB nyugdíjalap, munkáltató, munkavállaló – feltételeznek
- Általában a munkavállaló DB nyugdíjalap járadékára való jogosultság megszűnik a munkaviszony megszűnésével
- A befizetések folyamatosan eltérő nagyságúak lehetnek, hiszen az egész alap a mindenkori járadékok kifizetéséhez igazodik, így DB nyugdíjalap működése legjobban az életbiztosítóhoz hasonlít

A tőkefedezeti járadékot meghatározó tényezők

- a várható élettartam
- a befizetett tőke
- befektetési teljesítmény
- a befektetésre rendelkezésre álló idő (hozam)

A tőkefedezeti nyugdíjat nyújtó intézmény felelőssége

100 egység

20 éves befektetése után a
+1%-os hozam 122 egységnyi,

míg a -1%-os hozam
82 egységnyi fedezetet biztosít

A tőkefedezeti nyugdíjrendszer milyen feltételek mellett tud hatékonyan nyugdíjbiztosítást nyújtani?

1. A vagyonkezelés hosszú távon reálhozamot termel
2. Az infláció kiszámítható, nem éri el a kritikus szintet
3. A nyugdíj piaci értelemben hatékony nyújtásához mind az öt technikai feltétel adott:
 - I. Annak a valószínűsége, hogy A ill. B nyugdíjas elér egy meghatározott életkort, egymástól független esemény.
 - II. A nyugdíjba menetel valószínűsége ismert, értéke kisebb, mint 1.
 - III. Ismert és megbízható a halandósági ráta.
 - IV. Nincs kontraszelekció – az embereknek fogalmuk sincs arról, hogy mikor fognak meghalni.
 - V. Nincs erkölcsi kockázat (Moral Hazard).

A tőkefedezeti nyugdíjrendszer működési problémái

- Magas tranzakciós költségek (számlavezetés, alapkezelés)
- Nem kielégítő a befektetési politika, gyengék a reálhozamok
- Fogyasztói tájékozatlanság
- Ellenőrzési problémák
 - 1989, Anglia, a Robert Maxwell eset: a médiavállalat a növekedéshez szükséges forrásokat jogellenesen a vállalati (foglalkoztatói) nyugdíjalapból finanszírozta
 - 2011, Magyarország: a magánnyugdíjpénztárakra vonatkozó szabályozás átalakítása

A tőkefedezeti alapú nyugdíjrendszer kockázatai

- A nyugdíjportfólió hozamteljesítménye
- A kritikus szintet meghaladó infláció a járadékszolgáltatás időtartama alatt, mert a tőkefedezeti nyugdíj esetében a vagyon reálértékének megőrzése a cél, azonban a kritikus szintet meghaladó infláció
 - negatívan hat a reálhozamokra
 - vagyis csökkenti a nyugdíjvagyonot,
 - ami csökkenti a kifizethető járadékot, vagyis a társadalmilag hatékony reálszintű fogyasztás nem biztosított

A tőkefedezeti nyugdíj kockázata teremtette meg a teret a nyugdíjrendszerbe történő állami beavatkozásra.

2. A felosztó-kirovó (PAYG) nyugdíjrendszer bemutatása Jellemzők, problémák

2. A PAYG (pay as you go / felosztó-kirovó) alapú nyugdíj jellemzői

- A mindenkori befizetések (járulékok) teremtik meg a mindenkori kifizetések (járadékok) alapját
- Ezzel a módszerrel az állam maradéktalanul biztosítja a generációk és az eltérő helyzetű jövedelmi csoportok közötti mindenkori kockázatmegosztást, hiszen a fiatalok befizetései finanszírozzák az idősek kifizetéseit
- Ideális esetben a felosztó-kirovó nyugdíjrendszer egyensúlyban van, vagyis a kiszabott járulékok igazságosak, a gazdaság teljesítőképességéhez jól igazodnak és a kifizetett járadékokkal elégedettek a nyugdíjasok; ez az ideálállapot a valóságban ritkán fordul elő

2. A PAYG (pay as you go vagy felosztó-kirovó) alapú nyugdíj jellemzői (folytatás)

- A felosztó-kirovó rendszer legfontosabb előnye a szolidaritás, vagyis az, hogy a PAYG jövedelemtranszfert hajt végre egyrészt az idősebb generáció, másrészt az alacsonyabb jövedelműek részére
- Azonban pont ebben rejlik sebezhetősége is: a puhán definiált vagy állandóan változó szabályok erősítik a résztvevők potyautas magatartását, vagyis egyesek elkerülik a járulékfizetést vagy a szolgáltatások idő előtti megszerzésével igyekeznek a többiek rovására jogtalan előnyt szerezni

A PAYG pillér milyen feltételek teljesülése mellett tud hatékonyan nyugdíjat nyújtani?

Samuelson (1958): a PAYG nyugdíjrendszer elvileg minden generáció részére az általuk befizetett járulékok összegét meghaladó nyugdíjat tud biztosítani, amennyiben a reáljövedelem a

1. technológiai fejlődés és/vagy
 2. népességnövekedés
- következtében növekszik.

A PAYG alapú nyugdíjrendszer működési problémái

- A politikai kockázat finanszírozhatósági kockázattá válik, mert nincs a járulékok és a járadékok között pénzügyi megfelelőségi feltétel, ezért a reáljövedelmeket meghaladó nyugdíjak biztosítása a politikusok szavazategyűjtési eszközévé vált
- A PAYG nyugdíj biztosítási kényszertakarékosságot kapcsol össze egy újraelosztási rendszerrel, mely során két egymással ellentétes, hosszútávon összeegyeztethetetlen érdek feszül egymásnak:
 - a résztvevők elvárása, hogy legyen összefüggés a befizetések és kifizetések között,
 - az állam törekvése az igazságosság és a szolidaritás ideájának való megfelelésre.

A PAYG nyugdíjrendszer működési problémái (folytatás)

- Erkölcsi kockázat (Moral Hazard) - pl. járulékfizetési morál, idő előtti nyugdíjba vonulás
- A rossz szabályozás
 - Munkaerő-piaci torzulásokat okozhat (pl. előnyugdíj, 40+ program)
 - Megkérdőjelezi a társadalmi igazságosság elvét (pl. nyugdíjak infláció feletti indexálása, 13-14. havi nyugdíj, meghatározott foglalkoztatási csoportok – pl. katonák, rendőrök - korai nyugdíjazása)

A PAYG nyugdírendszer kockázata

A PAYG nyugdírendszer fenntarthatóságát az alábbi tényezők kérdőjelezik meg:

1. Recesszió
2. Népeségcsökkenés
3. Moral Hazard

Összefoglalás: tőkefedezeti vs. PAYG

Az összehasonlítás szempontja	Tőkefedezeti alapú nyugdíjrendszer	PAYG alapú nyugdíjrendszer
Kockázatporlasztás	▪ az egymástól eltérő időben jelentkező jövedelemkülönbség kiegyenlítése egyéni / munkáltatói szinten	▪ generációk között ▪ eltérő jövedelmi csoportok között
Részvétel	▪ kötelező v. önkéntes	▪ kötelező
Az alkalmazott biztosítási technika	▪ Az egyéni és munkáltatói befizetésekre alapuló egyéni számlás rendszer ▪ Szolgáltatási kötelezettséggel meghatározott tőkefedezeti rendszer	▪ felosztó-kirovó
Az intézmény bevételei	▪ biztosítási díj / tagdíj ▪ hozam	▪ járulékok állami garanciával ▪ az esetleges hiány (deficit) állami pótlása

A Magyarországon működő nyugdíjpillérek (2014)

Az összehasonlítás szempontja	Tőkefedezeti alapú nyugdíjrendszer	PAYG alapú nyugdíjrendszer
Alkalmazási terület	▪ Biztosító társaságok ▪ Önkéntes nyugdíjpillérek ▪ Foglalkoztatói nyugdíjalapok	Társadalombiztosítás
Magyarországi intézmények	▪ Biztosító társaság ▪ Magánnyugdíjpénztár ▪ Önkéntes nyugdíjpénztár ▪ NYESZ ▪ Foglalkoztatói nyugdíj szolgáltató intézmény	Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság (ONYP)

Az igazi kérdés

**Lesz-e Önöknek nyugdíjuk, és
ha igen, honnan fogják kapni?**

Ajánlott irodalom I.

- **Az előadás elérhető:**
www.patikapenztar.hu / magánszemélyeknek/Corvinus Egyetem
- **Barr, Nicholas:** A jóléti állam gazdaságtana, Akadémiai, Budapest, 2009.
- **Stiglitz, Joseph E.:** A kormányzati szektor gazdaságtana, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000.
- **Dr. Lukács Marianna: Nyugdíjfinanszírozási pillérek 2010**
http://www.tradiciopenztar.hu/alap.php?inc=gyik&menu_id=30
- **Nyugdíj- és Időskori Kerek Asztal Jelentése,** 2009. december
- **CEMI: Makro egyensúly és gazdasági növekedés**
http://www.cemi.hu/data/uploadfile/en_1606/php302d9k.Macro%20balance%20and%20growth.pdf
- **MNB tanulmány: Kihívások előtt a magyar nyugdíjrendszer**
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_mnbtanulmanyok&ContentID=8683
- **MNB tanulmány: A magyar nyugdíjrendszer fenntarthatósága**
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_mnbtanulmanyok&ContentID=7559

Ajánlott irodalom II.

- **MNB tanulmány: A magánnyugdíjpénztárak működése és fenntarthatósága**
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbh_mnbtanulmanyok&ContentID=7712
- **Banyár J. – Mészáros I. (2003):** Egy lehetséges és kívánatos nyugdíjrendszer, Gondolat Kiadói Kör, Budapest
- **Botos K. (2010):** Demográfia és nyugdíjrendszer. Polgári Szemle, pp. 46-55
- **Kovács E. (2010):** A nyugdíjreform demográfiai korlátai. Hitelintézeti Szemle, pp. 101-112
- **Simonovits A. (2009):** Népeségöregedés, TB-nyugdíj és megtakarítás. Parametrikus nyugdíj-reformok. Közgazdasági Szemle, pp. 297-321
- **Lukács Marianna: Második pillér kritika**
<http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=7&i=74988>
- **Augusztinovics M. (2007):** Elmulasztott lehetőség, Nyugdíjreformok Közép-Kelet-Európában. In: Lentner Csaba (szerk). Pénzügypolitikai stratégiák a XXI. század elején. Akadémia Kiadó, pp. 245-256
- **OECD nyugdíjkiértékelések 2012** <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/free/9789264169401-sum-hu.pdf>